

CUPRINS

Familia, <i>patria cordis</i> ...	19
-----------------------------------	----

Ioan Aurel Pop , Gânduri de început... Familia și evoluția sa	21
--	----

STUDII

Ángel Acedo Penco , <i>Análisis del nuevo régimen jurídico de la patria potestad en España tras la reformas operadas por las Leyes de 2 y 28 de julio de 2015 (Analiza noului regim juridic al autorității părintești în Spania după modificările prevăzute de Legile din 2 și 28 iulie 2015)</i>	27
Marieta Avram, Cătălina-Ioana Mocanu , De la Ana, la Caiafa: <i>interogații și soluții privind locuința alternantă a minorului</i>	50
Ana-Luisa Chelaru , <i>Evoluție, adaptabilitate, înțelepciune. Sunt parteneriatele civile o alternativă la căsătorie?</i>	72
Marius Floare , <i>Repere istorice privind situația juridică a femeii în dreptul privat european</i>	85
Gabriela-Cristina Frențiu , <i>Obligația de întreținere – un drept al copilului. Modalități de determinare și de executare a obligației</i>	109
Oana Ghiță , <i>Opinia copilului și alte probleme de drept, cu privire specială asupra cazului Sorina</i>	137
Codruța Hageanu , <i>Din nou despre prestația compensatorie și dreptul la despăgubiri. Trecut și viitor sau între sancțiune și recompensă</i>	168
Bogdan Ionescu , <i>Câteva considerații de ordin practic asupra dispozițiilor articolului 485 din Codul civil</i>	188
Lucia Irinescu , <i>Copilul, un dar sau un drept?</i>	208
Călina Jugastru , <i>Despre previzibilitate în cooperarea consolidată. De la Roma III la regimuri matrimoniale și parteneriate înregistrate</i>	219
Rolf Madaleno , <i>Matrimonio de menor de 16 años – nulidad o anulación. Ley 13.811/2019 (Căsătoria minorului de 16 ani – nulitate sau anulare. Legea nr. 13.811/2019)</i>	252
Leandro Martín Merlo , <i>Las compensaciones económicas en el derecho argentino. Criterios jurisprudenciales (Compensițiile financiare în dreptul argentinian. Criterii jurisprudențiale)</i>	269
Carmen Oana Mihăilă , <i>Parteneriatele înregistrate. Între realitate și deziderat legislativ și social</i>	286
Bogdan Dumitru Moloman , <i>Rolul și funcțiile autorității tutelare în protejarea persoanelor vulnerabile. Simplu apendice al organelor judiciare sau instituție cu rol propriu?</i>	305
Adina R. Motica, Lavinia Tec , <i>Familia prin contract</i>	329
Ioan Ilieș Neamț , <i>Executarea silită a dreptului de a avea legături personale cu minorul. Iluzie sau realitate?</i>	377
Ioana Nicolae, Georgeta-Bianca Spîrchez , <i>Acțiuni privind filiația față de mamă în ipoteza maternității de surrogatie. Dezlegări din practica instanțelor din România</i>	427
Dan Andrei Popescu , <i>Regimul matrimonial din perspectiva „celor din afară”. Repere de drept internațional privat ale opozabilității regimului</i>	441

RESTITUTIO

Alexandru Bacaci, <i>Aspecte noi și controversate ale stabilirii paternității prin hotărâre judecătorească</i>	471
Ion P. Filipescu, <i>Noțiunea de interes al minorului și interesul determinării lui</i>	480

RECENZII

Emese Florian, <i>Dreptul familiei. Căsătoria. Regimuri matrimoniale. Filiația</i> , Ediția a 6-a, revizuită și adăugită, Editura C.H. Beck, București, 2018, 617 pagini (Cristina Nicolescu).....	489
Adina R. Motica, <i>Dreptul civil al familiei. Raporturile nepatrimoniale</i> , Curs teoretic și practic, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2018, 442 pagini (Cristina Nicolescu).....	496
<i>Le patrimoine des couples internationaux saisi par le droit de l'Union européenne: les règlements européens du 24 juin 2016</i> (sous la direction de Isabelle Barrière-Brousse, Gwendoline Lardeux), Presses Universitaires d'Aix-Marseille, 2018, 158 pages [Patrimoniul cuplurilor internaționale din perspectiva dreptului Uniunii Europene: regulamentele europene din 24 iunie 2016 (coordonată de Isabelle Barrière-Brousse, Gwendoline Lardeux), Presses Universitaires d'Aix-Marseille, 2018, 158 pagini] (Călina Juguștru).....	500

GÂNDURI DE ÎNCEPUT... FAMILIA ȘI EVOLUȚIA SA

Convorbire cu domnul academician, prof. univ. dr. **Ioan-Aurel POP**
Rector al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca
Președinte al Academiei Române

Revista de Dreptul Familiei: Ce am putea înțelege prin conceptul de familie din perspectivă istorică? Putem spune că familia este mai mult decât o simplă instituție socială?

Ioan-Aurel POP: Dacă luăm în calcul preceptele istoriei laice, atunci familia, așa cum o înțelegem acum ca fiind monogamă, nu a existat întocmai și neschimbată din cele mai vechi timpuri. Însă la apariția creștinismului ca religie și ca învățătură de viață, familia formată dintr-un bărbat și o femeie era demult statornicită, funcțională și legiferată în regiunile europene și vest-asiatice și nord-africane ale Imperiului Roman. De-atunci, la popoarele creștine familia a evoluat în limitele fixate de rânduiala bisericească și civilă, care au mers, în general, în sintonie, în armonie și s-au completat reciproc. Conform Bisericii, familia este o instituție divină, iar căsătoria (cununia), cel puțin în cadrul cultelor creștine tradiționale, este o taină sau un sacrament, alături de botez, mirungere, împărtășanie, mărturisire, preoție și maslu. Și pentru omenire familia este mai mult decât o instituție socială, pentru că asigură mersul înainte al lumii noastre. Familia este forma și fondul de a fi al comunității.

R.D.F.: Cum a influențat instituția familiei evoluția societății europene în general și a celei românești în special?

I.A.P.: Familia a fost cadrul de existență al societății civilizate. Oamenii sunt ființe sociale și, în consecință, nu pot trăi izolați, dar nici în grupuri dezorganizate (hoarde). Nucleul de structurare inițială și primordială a societății omenești este familia. Societatea europeană și-a putut da măsura civilizației sale numai pornind de la familie. Românii s-au afirmat ca popor civilizat prin cultivarea, organizarea și promovarea familiei. Statul românesc, încă din etapa sa medievală, s-a sprijinit pe familie. Toate mecanismele societății, de la succesiunea la tronul domnesc și până la moștenirea averii, s-au bazat pe funcționarea familiei. Nașterea copiilor în afara familiei a fost sancționată de biserică și de lege, iar adulterul și violul au fost, vreme îndelungată, socotite între crimele capitale, alături de omor sau incendiere. Societatea românească și-a putut păstra echilibrul de funcționare prin familie.

R.D.F.: Cum vedeți relația dintre familie și stat? În ce măsură ar trebui să intervină statul în viața de familie?

I.A.P.: Relația dintre familie și biserică este reglementată de canoane, iar cea dintre familie și stat, prin legile civile. După despărțirea dintre stat și biserică, realizată prin constituțiile statelor moderne, familia a devenit și o instituție socială

fundamentală, cel puțin în statele cu baze creștine, iudaice, dar și în multe alte societăți de pe toate continentele. Cred că ar trebui să existe peste tot un echilibru între stat și familie. Căsătoria civilă este o realitate, iar transmiterea bunurilor către succesori este reglementată prin legile statelor. De asemenea, relațiile dintre soți se exercită în interesul copiilor, care se bucură de protecție civilă. Statul însă nu ar trebui să intervină în relațiile private dintre membrii familiei și, mai ales, ar trebui să respecte peste tot intimitatea membrilor familiei. Astăzi sunt, din păcate, state care, sub pretextul apărării intereselor copiilor, intervin prea ușor și chiar brutal, răpind copiii din sânul familiilor sau de la unul dintre soți (adică de la părinții naturali) și încredințându-i unor persoane sau instituții statale surogat. Acești tineri nu mai apucă să devină fii sau fiice de părinți și nepoți de bunici, ci ajung instrumente ale statelor, fără simțul valorilor morale tradiționale și verificate de istorie.

R.D.F.: Este, din punctul dumneavoastră de vedere, familia, în postura sa de construct social, fundamental diferită astăzi față de secolele anterioare, să spunem perioada Renașterii?

I.A.P.: Familia, ca orice realitate omenească, se schimbă mereu, se adaptează exigențelor vieții trepidante pe care o trăim, dar păstrează câteva constante. Numai astfel rămâne familie. Familia de astăzi nu este fundamental diferită față de cea din perioada Renașterii, dar este mult diferită. Oamenii nu se mai căsătoresc după regulile de atunci, nu-și mai cresc copiii ca atunci, nu mai stau în case ca atunci, nu mai strâng pământ ca atunci. Educația de acum are o cu totul altă dimensiune și are alt rol. Femeia este prin lege egală cu bărbatul, iar legământul lor se face în interesul copiilor, violența în familie se pedepsește, există prevenția gravidității – justificat sau nu – și controlul nașterilor etc. Pe de altă parte, familia tradițională este tot uniunea între bărbat și femeie, cu anumite caracteristici imuabile. Evident, există tendințe de a schimba radical natura familiei și acestea au prins deja contur în societățile occidentale, mai ales protestante, dar și catolice.

R.D.F.: Ne putem aștepta la o reconfigurare fundamentală a ideii de familie în viitorul apropiat, având în vedere globalizarea și contactul tot mai facil dintre diferite culturi?

I.A.P.: Din păcate sau din fericire, noi, oamenii, nu suntem meniți să prevedem viitorul. Dacă am putea întreba pe un viețuitor de la anii 1900 cu vedea el anii 2000, ne-am da seama că nu s-ar potrivi mai nimic din acele previziuni. Se poate să se reconfigureze fundamental realitatea numită familie, mai ales dacă perpetuarea neamului omenesc se va realiza pe alte căi decât cea consacrată de Dumnezeu și de natura umană. Azi se produc nașteri prin metode artificiale, s-au creat clonări în regnul animal, există ființe purtătoare de sarcină, fără ca ele să fie mame biologice ale viitorilor nou-născuți. Se spune că inteligența artificială va depăși ca performanță inteligența umană și, din păcate, se lucrează

ANÁLISIS DEL NUEVO RÉGIMEN JURÍDICO DE LA PATRIA POTESTAD EN ESPAÑA TRAS LA REFORMAS OPERADAS POR LAS LEYES DE 2 Y 28 DE JULIO DE 2015

Ángel ACEDO PENCO*

RESUMEN

El presente trabajo contiene un análisis crítico, con propuestas de solución, a los problemas que plantean, de las figuras que integran actualmente el régimen jurídico de la patria potestad vigente en España tras las reformas legales de los últimos años del Código civil en esta materia. Además del análisis legislativo de las relaciones personales y patrimoniales entre los padres y sus hijos, también se estudia la doctrina y se aporta la jurisprudencia más reciente interpretando los temas más controvertidos de estas relaciones jurídicas. Este sistema legal que se estudia, está presidido por el principio del interés superior del menor que se establece en los tratados y convenciones internacionales sobre los menores de edad y las personas discapacitadas.

Palabras clave: *patria potestad, relaciones paternofiliales, padres, hijos, derecho del menor.*

ANALYSIS OF THE NEW LEGAL REGIME OF THE PATRIA POTESTAS IN SPAIN AFTER THE REFORMS OPERATED BY THE LAWS PASSED ON 2ND AND 28TH OF JULY 2015

ABSTRACT

The present work contains a critical analysis, with proposals of solution, to the problems that they pose, of the figures that integrate now the juridical regime of the patria potestas in force in Spain after the legal reforms of the last years of the Civil Code in this matter. In addition to the legislative analysis of personal and property relations between parents and their children, the doctrine is also studied and the most recent jurisprudence is provided interpreting the most controversial issues of these legal relationships. This legal system is studied, is chaired by the principle of the best interests of the child that is established in international treaties and conventions on minors and disabled people.

Keywords: *parental rights, parent-child relations, parents, children, right of the child.*

* Doctor en Derecho y Profesor Titular de Derecho Civil acreditado en la Facultad de Derecho de la Universidad de Extremadura en Cáceres-España. Director del Grupo de Investigación „Estudios del Derecho de España, Portugal y América Latina” (Gidepa), catalogado oficialmente. Autor de más de 20 libros en solitario, así como otros tantos en colaboración con más autores, ha publicado más de cuarenta artículos en revistas científico-jurídicas y medio millar de artículos de divulgación jurídica, además de coordinar otras obras colectivas y dirigir congresos, jornadas y seminarios, nacionales e internacionales. Ha impartido másteres, cursos, clases y conferencias en Universidades e instituciones, públicas y privadas, de Bolivia, Brasil, Chile, Colombia, Costa Rica, Cuba, Estados Unidos, España, Italia, Hungría, Lituania, México, Nicaragua, Polonia, Portugal, Perú, Puerto Rico, República Dominicana y la República Popular China. E-mail: aacedo@unex.es.

1. Introducción

La atención de la doctrina al estudio de la patria potestad, tras la Constitución Española de 27 de diciembre de 1978 (CE) y la reforma legal de 1981, ha sido escasa, quedando más bien oculta, debido a la mayor relevancia de otras instituciones estelares del Derecho de Familia, que siempre han atraído al gran público, como el matrimonio, aunque, esta figura, según la mejor doctrina, „en modo alguno pueda decirse que es banal”¹.

El artículo 39 de la citada Constitución, encomienda a los poderes públicos, la obligación de asegurar la protección social, económica y jurídica de la familia, y en especial, por lo que aquí respecta, „de los menores de edad, de conformidad con los acuerdos internacionales que velan por sus derechos, suscritos por España”, y entre ellos se incluyen tanto los que hayan sido aprobados en el ámbito de la Unión Europea, como en el Consejo de Europa y como los adoptados en el marco de las Naciones Unidas².

Ahora que la institución de la patria potestad ha sido nuevamente reformada en España por numerosas disposiciones legales de diverso rango³, resulta conveniente analizar el régimen jurídico que resulta vigente tras los cambios legales producidos, teniendo en cuenta la anterior reforma de 1981, mucho más profunda, los nuevos posicionamientos doctrinales y la más reciente interpretación de la jurisprudencia⁴.

¹ L. DÍEZ PICAZO Y PONCE DE LEÓN, „*Notas sobre la reforma del Código civil en materia de patria potestad*”, (1982) 1 *Anuario de Derecho Civil* 3, p. 3.

² Convenciones de las Naciones Unidas sobre los Derechos del Niño, de 20 de noviembre de 1989; y de los Derechos de las Personas con Discapacidad, de 13 de diciembre de 2006; Convenio relativo a la protección del niño y a la cooperación en materia de adopción internacional, de 29 de mayo de 1993; Convenio relativo a la competencia, la ley aplicable, el reconocimiento, la ejecución y la cooperación en materia de responsabilidad parental y de medidas de protección de los niños, de 28 de mayo de 2010; Convenios del Consejo de Europa, relativo a la adopción de menores, hecho en Estrasburgo el 27 de noviembre de 2008, el relativo a la protección de los niños contra la explotación y el abuso sexual, hecho en Lanzarote el 25 de octubre de 2007 y el Convenio Europeo sobre el Ejercicio de los Derechos de los Niños, hecho en Estrasburgo el 25 de enero de 1996; así como el Reglamento (CE) n.º 2201/2003 del Consejo de 27 de noviembre de 2003, relativo a la competencia, el reconocimiento y la ejecución de resoluciones judiciales en materia matrimonial y de responsabilidad parental, por el que se deroga el Reglamento (CE) n.º 1347/2000.

³ Ley 26/2015, de 28 de julio, de modificación del sistema de protección a la infancia y a la adolescencia; la Ley 15/2015, de 2 de julio, de Jurisdicción Voluntaria; la Ley Orgánica 8/2015, de 22 de julio, de modificación del sistema de protección a la infancia y a la adolescencia, actualizándose la Ley Orgánica 1/1996, de 15 de enero, de Protección Jurídica del Menor. Finalmente, también se ha visto afectada por el Real Decreto-ley 9/2018, de 3 de agosto, de medidas urgentes para el desarrollo del Pacto de Estado contra la violencia de género.

⁴ Á. ACEDO PENCO, *Derecho de Familia* (2ª edición, Madrid: Dykinson, 2016), pp. 247-264, en las que se inspira el presente trabajo y se dibujan sus perfiles esenciales.

DE LA ANA, LA CAIAFA: INTEROGAȚII ȘI SOLUȚII PRIVIND LOCUINȚA ALTERNANTĂ A MINORULUI

Marieta AVRAM*

Cătălina-Ioana MOCANU**

DE CAÏPHE À PILATE : INTERROGATOIRES ET SOLUTIONS RELATIVES À LA RÉSIDENCE ALTERNÉE DU MINEUR

RÉSUMÉ

Dans le contexte du Code civil, la résidence alternée du mineur suscite tant une question de légalité, dans le sens d'identifier la base juridique, mais aussi une question d'opportunité, qui implique l'identification de certains critères spécifiques d'évaluation de l'intérêt supérieur de l'enfant. Le silence complice du Code civil a favorisé la consécration dans la pratique de cette solution, acceptée sans réserves, à partir de l'entrée en vigueur du Code civil, lorsque sa base était l'accord des parents, réalisé par un accord de médiation ou notarial. En l'absence d'un tel accord, la pratique des tribunaux est non unifiée et dans la plupart de cas, favorable à la solution conservatoire de l'établissement de la résidence de l'enfant chez l'un des parents. Soit qu'elle a été établie par l'accord des parents, soit qu'en certains cas, elle a été décidée par le tribunal seulement à la demande de l'un des parents, la résidence alternée ne semble pas être une mesure caractérisée par la stabilité, et les situations dans lesquelles sa modification a été nécessaire et le retour à la solution traditionnelle sont fréquents.

Mots-clés: la résidence alternée, le domicile, l'intérêt supérieur de l'enfant, l'accord de médiation, l'autorité parentale.

FROM PILLAR TO POST: INTERROGATIONS AND SOLUTIONS REGARDING THE ALTERNATING RESIDENCE OF THE MINOR CHILD

ABSTRACT

In the context of the Civil Code, the alternating residence of the minor child raises both a question of legality, for the purposes of identifying the legal basis, and a question of opportunity, which involves the identification of certain specific assessment criteria of the best interest of the child. The complicit silence of the Civil Code has fostered the enshrinement of this solution in practice, accepted without any reservation, from the effective date of the Civil Code, when its legal basis consisted of the parents' deal, materialized in a mediation or notarial agreement. In the absence of such agreement, the practice of the courts is non-unitary and mostly favourable for the conservative solution of establishing the child's residence at either of his or her parents. Either it has been established under the parents' agreement, or, in certain cases, it has been decided by the

* Profesor universitar doctor, Facultatea de Drept, Universitatea din București, la disciplinele *Dreptul familiei și regimurile matrimoniale* și *Drept civil. Persoanele*; avocat în Baroul București începând cu anul 1991 și titular al Cabinetului de avocat „Marieta Avram” (AvramLaw). E-mail: marieta.avram@avram.law.

** Avocat colaborator începând cu anul 2018 în cadrul Cabinetului de avocat „Marieta Avram” (AvramLaw); absolventă a Facultății de Drept a Universității din București – studii licență și master în Drept privat. E-mail: catalina.mocanu@avram.law.

court of law only upon request of one of the parents, the alternating residence does not seem to be a measure marked by stability, as the situations in which its variation and the reversion to the traditional solution have been frequent.

Keywords: *alternating residence, residence, best interest of the child, mediation agreement, parental authority.*

I. Preambul

În privința stabilirii locuinței alternante a minorului¹, în contextul desfacerii căsătoriei, al separării în fapt a părinților și al exercitării în comun a autorității părintești, Codul civil (Legea nr. 287/2009, republicată²) și Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată³, cu modificările și completările ulterioare păstrează o tăcere complice, în sensul că, deși nu reglementează pozitiv această soluție, nici nu o interzice.

Locuința alternantă a avut și are în rândul psihologilor, al juriștilor și al destinatarilor legii atât adepți înflăcărați, cât și energici oponenți.

Redactorii Codului civil au urmărit să evite polemicele care ar fi fost de natură să întârzie reforma legislativă și au optat pentru elaborarea unor texte flexibile care să permită în timp adaptarea soluțiilor la realitățile și dezideratele părților. Nu a fost reglementată în mod expres chestiunea controversată privind locuința alternantă, considerându-se că o asemenea reformă totală în această materie, împreună cu reglementarea privind exercitarea în comun a autorității părintești după divorț, ar fi fost de natură să genereze o perturbare imprevizibilă a relațiilor sociale și a practicii statornicite de o jumătate de secol de aplicare a Codului familiei. De altfel, însăși soluția exercitării în comun a autorității părintești, chiar dacă a fost aplicată din prima zi a intrării în vigoare a noului Cod civil, pentru a fi asimilată efectiv, la nivelul cotidianului, presupune, în mod natural, un proces anevoios pentru depășirea conservatorismului părților, schimbarea mentalităților și instituirea unor noi mecanisme care să permită dezamorsarea situațiilor conflictuale, prin formarea unei culturi a comunicării între părinți și a cooperării în interesul superior al copilului.

În aplicarea noului Cod civil, sub stimulul creat de soluția exercitării în comun a autorității părintești, locuința alternantă s-a conturat ca o soluție pre-toriană, răspândită în practica instanțelor de judecată, dar mai ales în practica notarială și a acordurilor de mediere, validată, cel puțin la nivelul percepției generale, de ideea că „ceea ce nu este expres interzis este și permis”.

¹ În cuprinsul prezentului studiu, preferăm să folosim noțiunea de „locuință alternantă a minorului”, iar nu expresia din limbajul comun „reșidență alternantă”, în traducerea din dreptul francez a noțiunii „résidence alternée”, pentru că dreptul român face distincție între domiciliu și reședință, iar, în materia divorțului, are în vedere „locuința minorului”, iar nu domiciliul sau reședința.

² Republicată în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011.

³ Republicată în M. Of. nr. 159 din 5 martie 2014.

EVOLUȚIE, ADAPTABILITATE, ÎNȚELEPCIUNE. SUNT PARTENERIATELE CIVILE O ALTERNATIVĂ LA CĂSĂTORIE?

Ana-Luisa CHELARU*

ÉVOLUTION, ADAPTABILITÉ, SAGESSE. LES PARTENARIATS CIVILS SONT-ILS UNE ALTERNATIVE AU MARIAGE?

RÉSUMÉ

Dans la plupart des États européens on remarque ces derniers temps une modification massive de leur législation nationale qui se réfère aux relations familiales, ainsi que de la législation de droit international privé spécifiques. À partir de la modification de la notion classique de famille, la reconnaissance et la réglementation du concubinage, des partenariats civils et examinant les propositions de modification du cadre juridique roumain dans le contexte de la globalisation de la législation sur le fond européen et international, pour faire face aux nouvelles réalités sociologiques, on pose les questions: Est-ce que la Roumanie est prête pour ce type de changement? Est-il possible que la société roumaine s'adapte avec patience et sagesse aux nouvelles conceptions philosophiques et juridiques de plus en plus nombreuses et persuasives qui sont devenues dominantes en Europe?

Mots-clés: la famille, le partenariat civil, les unions consensuelles, les réglementations en Hollande et en France, des propositions législatives en Roumanie.

EVOLUTION, ADAPTABILITY, WISDOM. ARE CIVIL PARTNERSHIPS AN ALTERNATIVE TO MARRIAGE?

ABSTRACT

In most European countries, we have recently noticed a significant amendment both of their national legislation referring to the family relationships, and of the specific legislation of private international law. Starting from the amendment of the classic concept of family, from the acknowledgment and regulation of the cohabitation, of civil partnerships and examining the proposals for the amendment of the Romanian legal framework in the context of globalization of the legislation at the European and international level, in order to cope with the new sociological realities, we are asking the questions: Is Romania prepared for this kind of change? Is it possible for the Romanian society to patiently and wisely adapt to the new philosophical and legal concepts which are more and more numerous and persuasive becoming dominant in Europe?

Keywords: family, civil partnership, consensual unions, regulations in Holland and France, legislative proposals in Romania.

1. Cadru legislativ actual

După cum știm, parteneriatul civil nu a fost reglementat până în prezent în România, însă pe plan internațional reprezintă o realitate ce nu mai poate fi ignorată.

* Notar public doctor, Camera Notarilor Publici București. E-mail: chelaru.luisa@yahoo.com.

Drept urmare, deși majoritatea statelor din Europa au recunoscut și implementat instituția parteneriatelor, există încă o serie de state care, având în vedere motivele sociale, politice și religioase, rămân sceptice în legiferarea acestei instituții. Observăm că în țările în care se regăsește o reglementare a instituției există o abordare multidirecțională, atât atunci când discutăm despre căsătorie, cât și în situația parteneriatelor.

În dreptul comparat, ideea de legiferare a parteneriatelor civile a pornit de la necesitatea reglementării situației persoanelor de același sex care conviețuiau, raporturile de coexistență rezultate între ei având efecte juridice fără susținere legislativă. În decursul timpului, se constată că o parte dintre state au reglementat instituția parteneriatelor civile atât pentru persoanele de același sex, cât și pentru persoanele de sex diferit pentru care nu era prevăzută nicio altă variantă de recunoaștere a conviețuirii în afara de cea a căsătoriei. O parte dintre aceste state au abrogat în timp instituția parteneriatului civil, în momentul în care căsătoria partenerilor a devenit posibilă și pentru persoane de același sex, existând și varianta transformării unui parteneriat într-o căsătorie (Norvegia, Suedia, Danemarca etc). O altă serie de state au menținut instituția parteneriatelor civile ca o variantă alternativă instituției căsătoriei, aceasta din urmă fiind permisă atât persoanelor de sexe diferite, cât și persoanelor având același sex.

La nivelul Uniunii Europene, în prezent, regăsim șase state care nu au reglementat în nicio versiune instituția parteneriatelor civile: România, Bulgaria, Lituania, Letonia, Polonia și Slovacia.

Din punct de vedere terminologic, sintagma de *parteneriat civil* este întâlnită la nivelul legislațiilor naționale a statelor sub denumiri diverse, printre care amintim: „parteneriat înregistrat”, „uniune civilă”, „pact civil de solidaritate” etc.

În sine, această noțiune desemnează de fapt „o formă de coabitare în afara căsătoriei, care, pentru a fi valabilă și producătoare de efecte juridice, implică îndeplinirea anumitor formalități, în special înscrierea într-un registru public”¹.

În plan european, un rol foarte important în această materie îl joacă intrarea în vigoare la data de 29 ianuarie 2019 a Regulamentului (UE) 2016/1104 al Consiliului² de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în domeniul competenței, al legii aplicabile și al recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești în materia efectelor patrimoniale ale parteneriatelor înregistrate.

Acest recent act normativ european definește noțiunea de „parteneriat înregistrat” ca fiind, strict în sensul interpretării Regulamentului, „un regim de viață comun între două persoane, prevăzut de lege, a cărui înregistrare este obligatorie în temeiul respectivei legi și care îndeplinește formalitățile juridice impuse de respectiva lege pentru constituirea sa” [art. 3 alin. (1) lit. a) din Regulament].

¹ C. NICOLESCU, „Parteneriatele civile înregistrate – o necesitate normativă?”, (2018) 3 *Revista Română de Drept Privat* 340, p. 341.

² Regulamentul (UE) 2016/1104 al Consiliului din 24 iunie 2016 de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în domeniul competenței, al legii aplicabile și al recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești în materia efectelor patrimoniale ale parteneriatelor înregistrate, publicat în JO L 183, 8 iulie 2016.

REPERE ISTORICE PRIVIND SITUAȚIA JURIDICĂ A FEMEII ÎN DREPTUL PRIVAT EUROPEAN

Marius FLOARE*

DES CRITÈRES HISTORIQUES RELATIFS À LA SITUATION JURIDIQUE DE LA FEMME EN DROIT PRIVÉ EUROPÉEN

RÉSUMÉ

Le statut juridique de la femme en droit privé européen a été caractérisé par une dissonance profonde et durable, d'une part, entre la perception publique ou la réglementation formelle, et, d'une autre part, la réalité quotidienne ou le droit «vécu». Dans cette étude, par l'utilisation des méthodes historiques et comparatives, on essayera d'examiner quelques étapes historiques et juridiques importantes dans l'évolution du statut juridique de la femme en droit privé de l'espace juridique européen.

Ce statut juridique de la femme dans le droit privé pouvait être défini dans les diverses époques historiques par rapport à quelques institutions importantes de cette branche de droit: la capacité des personnes physiques, le mariage et ses effets patrimoniaux, le divorce et les successions.

Même si la participation de la femme aux rapports de droit public a été marginale dans la majorité des époques historiques, le droit privé n'a jamais été aussi rude, la participation féminine à de pareilles relations juridiques étant inévitable. Nous découvrons que le statut de la femme en droit privé a constitué une recherche permanente d'un équilibre entre ses droits et obligations, puisque les époques d'apparente émancipation du statut juridique de la femme sont marquées aussi par la perte corrélatrice de quelques-uns de ses droits, et les périodes dans lesquelles on assure plus de «protection» juridique à la femme étaient marquées presque inévitablement par la dégradation de sa capacité d'actionner en toute autonomie.

Compte tenant de l'immensité des aspects de droit privé influençant le statut juridique de la femme dans l'espace juridique européen, représentant des questions qui ont fait l'objet de nombreuses monographies, notre étude sera limitée seulement à quelques jalons signifiants et à l'élaboration d'une vue d'ensemble de l'évolution de la femme en droit privé.

Mots-clés: la qualité, l'émancipation, le divorce, la protection, l'indépendance juridique.

HISTORICAL BENCHMARKS REGARDING THE LEGAL STATUS OF WOMEN IN THE EUROPEAN PRIVATE LAW

ABSTRACT

The legal status of women in the European private law was characterized by a thorough and sustainable dissonance between, on the one hand, the public perception or formal regulation, and, on the other hand, the daily reality or the “experienced” law. In this study, using the historical and comparative methods, we will try to examine several significant historical and legal stages in the evolution of the legal status of women in the private law within the European legal space.

This legal status of women in the private law could be defined in different historical ages by reference to several major institutions of this branch of law: the capacity of natural persons, the marriage and its patrimonial consequences, the divorce and successions.

* Asistent universitat doctor, Facultatea de Drept, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Avocat, Baroul Cluj. E-mail: marius_floare@yahoo.com.

Even if the women's participation in the public law relationships was marginal in most historical ages, the private law was by no means so adverse, and the feminine participation in such legal relationships was unavoidable. We will find that the woman's status in the private law represented a permanent search for a balance between her rights and obligations, and the ages of apparent emancipation of the woman's legal status have been also marked by the correlative loss of some of her rights, and the periods in which the woman received more "protection" were almost inevitably marked by the deterioration of her capacity to act in an autonomous manner.

Considering the amplexity of the private law matters shaping the woman's legal status in the European legal space, these questions being covered by numerous monographies, our study shall only limit to certain significant benchmarks and to shape an overview of the woman's evolution in the private law.

Keywords: *capacity, emancipation, divorce, protection, judicial independence.*

Antichitatea romană

Reprezentarea retrospectivă actuală a situației femeii în societatea romană clasică este tributară unor imagini din epoci ulterioare sau putem chiar spune că a fost abil „pervertită” de discursuri celebre ale unui orator legendar cum era Cicero, care amintea de străvechea *tutela mulierum perpetua* a femeilor *sui iuris* ca argument, în anul 63 î.H., în apărarea prietenei sale Murena, acuzată de mită electorală¹. Chiar dacă rațiunea inițială a instituției tutelei perpetue a femeii era mai degrabă protejarea drepturilor rudelor agnatice, ulterior, în secolul al III-lea d.H., era deja larg acceptată în deciziile imperiale ideea că femeile ar suferi de o înăscută „deficiență de judecată”, astfel că o situație de profundă inegalitate juridică între bărbați și femei, care era pe cale să cadă în desuetudine încă din secolul I î.H., a fost reînviată mai târziu, în alte forme și cu argumente aparent generoase, legate de protejarea femeilor de ele însele².

Viziunea „populară” romană asupra femeilor acuză mai degrabă viclenia și lăcomia acestora, existând o preocupare pentru protejarea prerogativelor „masculine” în societate, astfel că presupusa „slăbiciune de judecată” inerentă femeii ar fi fost în realitate o explicație *post factum*, de inspirație elenistică, a unor instituții patriarhale străvechi³. Explicația *tutela mulierum* printr-o presupusă „incapacitate naturală” a femeii din cauza slăbiciunii sale intelectuale este o explicație subsecventă, apărută la sfârșitul Republicii și consacrată mult mai târziu, abia atunci când rațiunile inițiale de protejare a intereselor agnaților fuseseră demult uitate⁴.

În epoca romană timpurie, existența puterii părintești (*patria potestas*) a capului de familie făcea ca femeia să fie în general *alieni iuris*, sub puterea capului

¹ S. DIXON, *Infirmity Sexus: Womanly Weakness in Roman Law*, (1984) 4 *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis* 343, pp. 343-344.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, pp. 344, 370.

⁴ J.E. GRUBBS, *Women and the Law in the Roman Empire – A Sourcebook on Marriage, Divorce and Widowhood* (Londra, New York: Routledge, 2002), p. 51.